

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Käänteinen verovelvollisuus rakennusalalla - keskeiset ongelmat

Pajula, Milla

2012 Kerava

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Kerava

Käänteinen verovelvollisuus rakennusalalla - keskeiset ongelmat

Pajula, Milla
Liiketalouden koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2012

Sisällys

1	Johdanto	6
1.1	Tavoitteet	6
1.2	Menetelmät	6
1.3	Rakenne	6
2	Arvonlisävero	7
2.1	Arvonlisäverotus Suomessa ja verovelvollisuus	7
2.2	Verokannat ja veron peruste	8
2.3	Arvonlisäverollinen ja veroton toiminta	9
2.4	Arvonlisävero kirjanpidossa ja käänteinen arvonlisävero	9
3	Rakennustoiminnan arvonlisäverotus	10
3.1	Rakentamispalvelu ja rakennustyö	10
3.2	Kiinteistö ja rakennuttaja	11
4	Rakennusala Suomessa	12
4.1	Rakennusala Kansantaloudessa	12
4.2	Rakennusalan työllisyys	13
4.3	Rakennusalan ongelmia	13
4.4	Harmaa talous rakennusalalla	14
4.5	Kuittikauppa	14
4.6	Harmaan talouden torjuntakeinoja	15
4.7	Veronumero	15
5	Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus	16
5.1	Käännetyn arvonlisäveromenettelyn käyttöönoton taustaa	16
5.2	Ostajan ja myyjän asema	16
5.3	Satunnainen rakennuspalvelujen myynti	17
5.4	Käänteisen arvonlisäverovelvollisuuden soveltaminen	17
5.5	Käänteinen arvonlisävero ja ulkomaalainen elinkeinonharjoittaja	18
5.6	Laskutus	18
5.7	Käänteinen arvonlisävero kausiveroilmoituksessa ja kirjanpidossa	19
5.8	Seuraamukset virheellisestä menettelystä	21
6	Rakennuspalveluiden käänteinen arvonlisävero ulkomailla	22
6.1	Rakennusalan käänteinen arvonlisävero ulkomailla	22
6.2	Käänteinen arvonlisäveromenettely rakennusalalla Ruotsissa	23
7	Tutkimus	24
7.1	Käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden ongelmia	24
8	Rakennusteollisuuden mielipide käännetystä arvonlisäverovelvollisuudesta	25
9	Johtopäätökset	26
	Lähteet	27
	Liitteet	28

Pajula, Milla

Käänteinen arvonlisäverojärjestelmä rakennusalalla - keskeiset ongelmat

Vuosi 2012 Sivumäärä 38

Huhtikuussa 2011 rakennusalalla otettiin käyttöön käänteinen arvonlisäverojärjestelmä. Uuden arvonlisäverojärjestelmän tarkoituksena on ehkäistä harmaata taloutta rakennusalalla siten, että pitkien aliurakointiketjujen pääurakoitsijat maksavat arvonlisäveron valtiolle, sillä usein verot jäävät pieniltä aliurakoitsijoilta maksamatta. Käänteinen arvonlisäverojärjestelmä rakennusalalla on Suomen lisäksi käytössä seitsemässä eri maassa. Ruotsissa järjestelmä otettiin käyttöön vuonna 2007, ja tutkimuksien mukaan käänteinen arvonlisäverojärjestelmä on lisännyt verotuloja Ruotsissa.

Työssä tutkittiin, mitä keskeisiä ongelmia käänteinen arvonlisäverojärjestelmä on rakennusalalla toimiville yrityksille aiheuttanut ja miten järjestelmän kanssa pärjätään vuosi käyttöänsä jälkeen. Työssä haastateltiin neljää pientä alalla toimivaa yritystä ja Rakennusteollisuuden edustajaa. Tutkimusongelmaa on tutkittu näiden haastattelutulosten perusteella. Tutkimusongelmaa on myös tarkasteltu Ruotsista saatujen kokemusten pohjalta.

Haastatteluissa selvisi, että varsinkin pienillä yrityksillä, joilla ei ole erillistä toimistohenkilökuntaa on ollut erityisen paljon ongelmia uuden arvonlisäverojärjestelmän kanssa. Kaikilla haastatelluilla yrityksillä on ollut ongelmia uuden arvonlisäverojärjestelmän kanssa, ja osalla on niitä edelleen jatkuvasti. Ongelmat ovat olleet tulkintaan liittyviä ongelmia, ja tämän vuoksi laskutus on hidastunut huomattavasti. Se onko kyseessä rakennuspalvelu vai tavaran myynti on usein ollut erittäin vaikea määrittellä, eli miten laskutetaan ostajaa. Toinen paljon ongelmia aiheuttanut asia on ollut ostajan aseman määrittely, eli onko ostaja rakennuspalveluja tuottava yritys vai ei. Haastatteluissa myös selvisi, että kaikki yritykset eivät ole täysin selvillä miksi käänteinen arvonlisäverojärjestelmä on otettu käyttöön alalla, eikä yksikään yritys ollut tyytyväinen järjestelmään.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että uusi arvonlisäverojärjestelmä on aiheuttanut yrityksille paljon ongelmia ja hidastanut sen toimintaa. Verohallinnon mukaan verotuloja on tullut enemmän uuden järjestelmän ansiosta, mutta se kuinka paljon ei ole vielä selvillä. Käänteinen arvonlisäverojärjestelmä on aiheuttanut rakennusalan yrityksille paljon tulkinta ongelmia, joihin voitaisiin keksiä helpotuskeinoja. Esimerkiksi ostajan aseman määrittelyä voitaisiin helpottaa erillisen rekisterin avulla, josta selviäisi ostajan asema. Tavaran ja palvelun erikseen laskuttamisella, tuotaisiin helpotusta rakennuspalvelun määrittely ongelmaan.

Avainsanat: arvonlisävero, käänteinen arvonlisävero, rakennusala, harmaa talous

Business Management Programme

Pajula, Milla

Inverse Value Added Tax System in Construction Industry - Central Problems

Year	2012	Pages	38
------	------	-------	----

In March 2011 construction industry brought into use an inverse value added tax system. The purpose of the new VAT system is to the underground economy. Often the main contractors pay the taxes to the government because usually subcontractors do not pay them. The inverse VAT system is used in Finland as well as in seven other countries. In Sweden the system was put to use in 2007. According to research the inverse VAT system has increased tax revenues at least in Finland.

It has researched hat kind of problems the inverse VAT system has caused to companies and how they are doing currently of the new system. Four small construction companies were interviewed and the specialist of Confederation of Finnish Construction Industries. The research has been examined based on these interviews as well as experiences from Sweden.

There have been many problems with the new VAT system, especially in the small companies that do not have office workers. All the companies that were interviewed have had problems and some of them still have them. Invoicing has slowed down noticeably because of problems with interpretation. Differences between construction service or sales of goods is really difficult to define. It is also difficult to define the buyer or whether it is making construction services or not. The companies that were interviewed are not happy with the new VAT system and they do not understand exactly why the system was brought into use.

The conclusion is that the new VAT system has caused problems and slowed down companies' activities

According to the tax administration they have got more tax revenues but do not know how much exactly. Inverse VAT system has caused many problems to construction companies with its interpretation. Those problems should be solved in some manner. For example they could make a registration of position of buyers. The construction service definition problem could be solved by charging good and services individually.

1 Johdanto

1.1 Tavoitteet

Huhtikuun alussa vuonna 2011 rakennusalalla otettiin käyttöön uusi käänteinen arvonlisäveromenetelmä. Menetelmä oli jo aikaisemmin käytössä seitsemässä eri maassa, ja sitä on yritetty kymmenen vuoden ajan saada Suomeen. Uusi järjestelmä otettiin käyttöön rakennusalan harmaan talouden torjumiseksi ja kilpailuneutraliteetin lisäämiseksi. Järjestelmän tarkoituksena on lisätä verotuloja siten, että pitkien aliurakointiketjujen loppupään aliurakoitsijat eivät voi enää jättää arvonlisäveroa maksamatta, vaan verovelvollisuus siirtyy pääurakoitsijalle.

Koska järjestelmä on ollut käytössä jo vuoden verran, työn tarkoituksena oli selvittää mitä ongelmia uusi järjestelmä on yrityksille aiheuttanut, ja miten siirtymävaihe on sujunut, eli ovatko yritykset päässeet taas arkeen kiinni. Entä miten mahdolliset ongelmat on ratkaistu ja onko ongelmiin saatu apua? Ennen käänteisen arvonlisäveromenettelyn käyttöönottoa pelättiin, miten yritykset pärjäävät laskutuksen kanssa ja kunka paljon tulkinta ongelmia syntyy, joten työssä kysyttiin yrityksiltä miten, laskutuksen kanssa on onnistuttu, ja kuinka usein tulkintaongelmia on syntynyt.

1.2 Menetelmät

Opinnäytetyön tutkimus suoritettiin haastattelemalla neljää rakennusalalla toimivaa yritystä ja Rakennusteollisuuden arvonlisäveroasiantuntijaa Jussi Heiskalaa. Neljän rakennusalalla toimivan yrityksen haastattelut olivat strukturoituja haastatteluja eli lomakehaastatteluja, sillä se säästi aikaa ja haastateltavat edustivat yhtenäistä ryhmää. Lomakehaastattelujen tuloksia on myös helppo verrata keskenään, sillä siinä esitetään kullekin haastateltavalle samat kysymykset samassa järjestyksessä. (Opinnäytetyöpakki 2012.)

Haastattelut suoritettiin puhelimitse ja haastateltavat henkilöt olivat lähes kaikissa haastatteluissa yrittäjä itse, ja yhdessä tapauksessa haastateltavana toimi toimistotyöntekijä. Asiantuntija Jussi Heiskalan haastattelu suoritettiin myös lomakehaastattelun avulla, mutta hieman rennommin kuin muut haastattelut. Haastattelun tukena pidettiin lomaketta, jotta kaikki valmiiksi mietityt asiat tulisi käsiteltyä. (Opinnäytetyöpakki 2012.)

1.3 Rakenne

Opinnäytetyö koostuu useasta eri osiosta. Työn teoriaosuus alkaa käsittelemällä arvonlisäveroa yleisesti; kuka on verovelvollinen, miten veronperuste lasketaan ja mitä

käänteinen arvonlisävero tarkoittaa? Tämän jälkeen teoriaosassa selvennetään rakennuspalvelun käsitettä ja sitä mikä lasketaan rakentamispalveluksi. Teoriaosassa selvitetään myös, miten rakentamistyötä, kiinteistöä tai rakennuttajapalkkiota verotetaan.

Tämän jälkeen selvitetään, millainen rakennusala Suomessa on, ja mikä sen vaikutus on kansantalouteen ja työllisyyteen. Työn teoriaosuudessa käsitellään myös rakennusalan harmaata taloutta ja sitä, millaisia harmaan talaouden muotoja alalla on, ja miten harmaata taloutta on yritetty ehkäistä.

Työn kuudes luku käsittelee käänteistä arvonlisäverovelvollisuutta rakennuslalla. Tässä kappaleessa käydään läpi käänteisen arvonlisäverojärjestelmän käyttöön oton taustoja, miten järjestelmää käytännössä sovelletaan, mikä on ostajan ja myyjän asema, miten käänteinen arvonlisäveromenettely vaikuttaa laskutukseen ja kausiveroilmoitukseen ja miten menetellään, jos kyseessä on ulkomaalainen elinkeinonharjoittaja.

Työn seitsemäs luku koskee arvonlisäveroa ulkomailla. Järjestelmä on ollut käytössä pitkään jo muissa maissa, kuten esimerkiksi naapurimaassamme Ruotsissa. Tässä luvussa selvennetään, millaisia malleja muissa maissa on ja miten pitkään käänteinen arvonlisäverojärjestelmä on ollut ulkomailla käytössä.

Työn kahdeksannessa luvussa selvitetään, mitä ongelmia käänteisen arvonlisäveromenetelmän käytössä on ollut. Onko ilmennyt tulkintaongelmia ja kuinka paljon? Luku käsittelee myös käytännön asioita, ja sitä, miten laskutus on järjestelmän käyttöönoton vuoksi muuttunut. Ja ilmeneekö ongelmia vielä näin vuoden jälkeen käyttöön otosta ja kunka paljon?

2 Arvonlisävero

2.1 Arvonlisäverotus Suomessa ja verovelvollisuus

Suomessa arvonlisäverotus perustuu arvonlisäverolakiin (AVL, 1501/1993) ja arvonlisäveroasetukseen (AVA, 50/1994). Arvonlisävero on kulutusvero, jonka myyjä lisää tavarain tai palvelun myyntihintaan ja lopulta sen maksaa kuluttaja. Myyjä taas tilittää arvonlisäveron eteenpäin valtiolle. Arvonlisäveroa pitää suorittaa Suomessa tapahtuvasta tavarain ja palvelun myynnistä, yhteisöhankeinnasta ja maahantuonnista EU:n ulkopuolelta. Verotonta myyntiä taas on tavarain myynti EU:n ulkopuolelle ja tavarain myynti toisessa EU-maassa toimivalle yrittäjälle, joka on omassa maassaan arvonlisäverovelvollinen. (Ossa & Myrsky 2008, 239-242; Verohallinto 2011a.)

Suomessa arvonlisäverovelvollisia ovat kaikki, jotka harjoittavat liiketoiminnan muodossa tavaroiden ja palveluiden myyntiä. Kuitenkin, jos myyjä on ulkomaalainen, joka ei ole arvonlisäverovelvollinen Suomessa, on yleensä ostajan suoritettava arvonlisävero. Arvonlisäverovelvollisia ovat lisäksi kaikki, jotka tuovat tavaroita maahan, tässä tapauksessa verotus tapahtuu tullauksen yhteydessä. Muita arvonlisäverovelvollisia toimia ovat Suomessa tapahtunut tavarantoimituksen yhteisöostokset, tavarantoimituksen siirto varastomenettelyistä ja kuljetusvälineiden hankinnat toisista EU-maista. Kuljetusvälineiden hankinnoissa myös yksityishenkilö on arvonlisäverovelvollinen. (Ossa & Myrsky 2008, 243-244.)

Vähäistä liiketoimintaa harjoittavat tavarantoimituksen tai palveluiden myyjät eivät ole arvonlisäverovelvollisia. Yrittäjän tai yrityksen ei ole pakko olla verovelvollinen, jos yrityksen liikevaihto jää alle 8 500 euron tilikauden aikana. Liikevaihdon tulee olla 12 kuukauden liikevaihto, jos tilikausi on lyhyempi tai pidempi kuin 12 kuukautta, liikevaihto muutetaan vastaamaan 12 kuukauden liikevaihtoa. Liiketoimintaa harjoittava tavarantoimituksen tai palvelun myyjä, jonka 12 kuukauden liikevaihto jää alle 8 500 euron voi kuitenkin vapaaehtoisesti hakeutua arvonlisäverovelvolliseksi. Yleensä tähän on syynä toimintaan liittyvät menot, joiden arvonlisävero on vähennyskelpoista. (Auranen 2002, 49-50; Ossa & Myrsky 2008, 244-245.)

2.2 Verokannat ja veron peruste

Suomessa käytetään neljää verokantaa: nolla, yhdeksän, 13 ja 23 prosenttia. Yleinen verokanta on 23 % ja sitä käytetään useimpien tavarantoimituksen ja palveluiden myynnissä. Elintarvikkeiden, rehun, ravintola- ja ateriapalveluiden veroprosentti on 13 %, ja kirjojen, lääkkeiden, liikuntapalveluiden, elokuvanäytösten, kulttuuri- ja viihdetilaisuuksien sisäänpääsy, henkilökuljetusten, majoituspalveluiden ja televisiolupien veroprosentti on yhdeksän prosenttia. Nollaverokannan alaisesta myynnistä puhutaan silloin, kun on kyse tavarantoimituksen ja palveluiden myynnistä joita ei veroteta. Tällaista myyntiä voi olla esimerkiksi veroton myynti ulkomaille. Vaikka näissä tapauksissa oma myynti on verotonta, saa myyjä silti vähentää niistä toimintaa varten hankkimien tuotantopanosten verot. (Verohallinto 2011b.)

Veron peruste ei ole pelkästään hinta, jonka ostaja ja myyjä ovat yhdessä sopineet, vaan se on vastike, johon on lisätty kaikki hinnanlisä, esimerkiksi postikuluja tai pienlaskutuslisä. Hinnanlisistä on myös maksettava arvonlisävero. Veron perusteesta voidaan vähentää myynnin oikaisuerät, luottotappiot ja sopimussakot. Myynnin oikaisueriä voivat olla esimerkiksi erilaiset alennukset ja hyvitykset. (Heiskala 2011, 16.)

2.3 Arvonlisäverollinen ja veroton toiminta

Lähes kaikki elinkeinotoiminta, joka tapahtuu Suomessa on arvonlisäverollista toimintaa. Arvonlisäveroa tulee suorittaa Suomessa tapahtuvan tavaroiden ja palvelujen myynnistä, tavaroiden siirrosta varastomenettelyistä, yhteisöhankinnasta ja maahantuonnista. Jos myynti ei tapahdu Suomessa, on se Suomen arvonlisäverotuksen ulkopuolista toimintaa. (Ossa & Myrsky 2008, 251-254.)

Tavaroiden ja palvelujen myynti, joka tapahtuu liiketoiminnan muodossa on lähes aina verollista myyntiä. Vain harvoin tällainen myynti on verotonta ja verottomuus on yleensä poikkeuksellista. Verotonta myyntiä on: kiinteistöjen luovutukset, terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, sosiaalipalvelut, rahoituspalvelut, vakuutuspalvelut, esiintymispalkkiot ja eräät immateriaalioikeudet, yleissivistävä ja ammatillinen koulutus, korkeakouluopetus sekä taiteen perusopetus, jota järjestetään tai avustetaan lain nojalla, tavaroiden ja palveluiden myynti, joista ei myönnetä vähennyksiä, nollaverokannanalaiset myynnit ja yritysjärjestelyt. (Ossa & Myrsky 2008, 254-260.)

2.4 Arvonlisävero kirjanpidossa ja käänteinen arvonlisävero

Kirjanpitolaissa (1336/97) on määritelty, ketkä liikkeen- ja ammatinharjoittajat ovat kirjanpitovelvollisia. Suuri osa alkutuottajista ei ole kirjanpitovelvollisia vaan muistiinpanovelvollisia. (Verohallinto 2012e.)

Arvonlisäverolaissa on määritelty, että arvonlisäverovelvollisen on järjestettävä kirjanpitoonsa siten, että siitä selviää riittävät tiedot veron määrittämiseksi. Liiketapahtumista, jotka vaikuttavat suoritettaviin ja vähennettäviin veroihin, tulee olla kirjanpitolaissa määritellyt tositteet, mutta huomioon pitää myös ottaa, mitä arvonlisäverolaissa on määritelty tositteista. (Ossa & Myrsky 2008, 277-278; Verohallinto 2012e.)

Ostoista ja myynneistä tehdyt kirjaukset voidaan tehdä aika järjestyksessä siten, että kirjausten yhteys pääkirjanpitoon, jota pidetään asiajärjestyksessä, on helposti todettavissa. Asiajärjestyksessä pidettävässä kirjanpidossa eri verokantojen alaiset myynnit ja ostot tulee eritellä selvästi. (Ossa & Myrsky 2008, 277-278; Verohallinto 2012e.)

Jos arvonlisäverovelvollinen ei ole kirjanpitovelvollinen, pitää veron määrittämiseen tarvittavat tiedot selvittää muistiinpanojen avulla. Muistiinpanoista tulee selvittää arvonlisäverovelvollisen tulot ja niistä johtuvat menot, arvonlisäveron määrä, veron perusteet ja tulonhankkimistoimintaa varten saadut tuet. Muistiinpanojen tulee perustua päivättyihin ja numeroituihin tositteisiin. (Ossa & Myrsky 2008, 277-278; Verohallinto 2012e.)

Käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden piiriin kuuluva myynti on verollista myyntiä, mutta sitä soveltaessa ostaja maksaa arvonlisäveron valtiolle myyjän puolesta. Käytännössä tämä toimii niin, että myyjä laskuttaa ilman arvonlisäveroa, ja ostaja laskee veron ostohinnan päälle. Tämän jälkeen ostaja ilmoittaa tämän omalla kausiveroilmoituksellaan myynnin verona. Jos osto tulee vähennyksen oikeuttavaan käyttöön, veron määrä voidaan sisällyttää kyseisen kuukauden vähennettäviin veroihin, tällä tavalla veroa ei käytännössä jouduta maksamaan. Vero maksetaan vain, jos ostajalla ei ole vähennysoikeutta veroon. Myyjän velvollisuus on selvittää käytetäänkö käännettä verovelvollisuutta kyseisen ostajan kohdalla. (Auranen & Tannila 2011, 21-22.)

3 Rakennustoiminnan arvonlisäverotus

3.1 Rakentamispalvelu ja rakennustyö

Käsite rakentamispalvelu on määritelty arvonlisäverolaissa AVL 31 § 3. Lain mukaan rakentamispalveluja ovat kiinteistöön kohdistuva rakennus- ja korjaustyö, sekä työn yhteydessä asennetun tavaran luovutus. Rakennuspalveluna pidetään rakennustyöhön liittyvää suunnittelua, valvontaa ja muita niihin verrattavia palveluita. Edellä mainittujen lisäksi rakennussiivous on rakentamispalvelua. Rakennussiivouksella tarkoitetaan uusien tai kunnostettujen talojen siivousta ennen sisäänmuuttoa, se voi olla siivousta rakentamisen aikana, mutta ei pelkkien jätteen poiskuljetusta. Rakentamispalvelua ei ole rakennustyöhön liittymätön siivous tai muu kiinteistöön kohdistuva huolto. Arvonlisäverolaissa on määritelty, että rakentamispalvelujen myynti on verollista myyntiä silloin, kun se kohdistuu vanhan kiinteistön peruskorjaukseen tai uuden rakennuksen urakkasopimuksen perusteella rakennettavaan rakennukseen. (Auranen & Tannila 2011, 14, 23-25; Heiskala 2011, 14.)

Rakentamistyötä taas on talonrakentaminen sekä maa- ja vesirakentaminen ja erikoistunut rakentaminen. Verohallinnon ohjeessa Rakennusalan käännetty verovelvollisuus 1.4.2011 alkaen verohallinto jakaa rakentamisen uudisrakentamiseen, perusparannukseen, korjausrakentamiseen sekä muutos-, laajennus- ja kunnostustyöhön. Ohjeen mukaan rakentamista on tehdasvalmisteisten rakennusten ja rakennelmien pystyttäminen rakennuspaikalla. (Auranen & Tannila 2011, 27; Verohallinto 2011c.)

Ohjeessa on määritelty, että maa- ja vesirakentamiseen kuuluu kulkuyhteyksien, verkostojen ja muiden ympäristö- ja maarakenteiden rakentaminen. Kulkuyhteyksillä tarkoitetaan teitä, katuja, rautateitä, vesiväyliä, kanavia ja lentokenttiä. Ja verkostoilla tarkoitetaan vesi-, viemäri-, tietoliikenne-, kaasu-, lämpö- ja sähköverkostoja. Muita ympäristö- ja

maarakenteiden rakentamista voi olla esimerkiksi ojien rakentaminen. (Auranen & Tannila 2011, 27; Verohallinto 2011c.)

Erikoistunutta rakennustoimintaa on rakennusasennus kuten LVI-, sähkö- ja kattotyöt, myös rakentamisen viimeistelytyöt kuuluvat erikoistuneeseen rakennustoimintaan viimeistelytyötä ovat esimerkiksi rappaus, maalaus ja lasitus. Erikoistuneeseen rakennustoimintaan kuuluvat myös rakennuspaikan valmistelutyöt ja rakennusten purku. (Auranen & Tannila 2011, 27; Verohallinto 2011c.)

Verohallinnon ohjeessa määritellään, että kiinteästi kuuluvien varusteiden ja laitteiden, esimerkiksi hissien ja valvonta- ja hälytysjärjestelmien, asentaminen on rakentamispalvelua. Eli myös hissien huolto käsitetään rakentamisena. (Auranen & Tannila 2011, 27; Verohallinto 2011c.)

Verohallinnon ohjeessa on määritelty, että rakentamista ei ole tuotantotoiminnassa käytettävien koneiden ja laitteiden asentaminen ja pystyttäminen, viheralueiden istutus ja hoito, arkkitehtipalvelut, rakennus- ja rakennesuunnittelu sekä muut insinööripalvelut ja tekninen suunnittelu, rakennuskoneiden vuokraus ilman kuljettajia tai koneenkäyttäjiä, ulkotilojen (tiet, lentokentät, torit yms) puhtaanapito ja kuljetuspalvelut. Ohjeen mukaan rakentamiseen kuuluu myös rakennuskonevuokraus käyttäjineen. (Auranen & Tannila 2011, 27; Verohallinto 2011c.)

Rakentamistyötä voidaan verottaa kahdella eri tavalla; joko kiinteistöön kohdistuvan palvelun myyntinä tai kiinteistöön kohdistuvan palvelun omana käyttönä. Oman käytön verotusta voidaan käyttää silloin, kun kiinteistöä jota palvelu koskee käytetään johonkin muuhun kuin liiketoiminnan tarkoitukseen. Rakentamistyönä verotetaan asennukset ja niiden yhteydessä luovutetut materiaalit ja palvelut, mutta rakennusmateriaalit, jotka on luovutettu ilman asennusta veroitetaan normaalina tavaran myyntinä. (Verohallinto 2011d.)

3.2 Kiinteistö ja rakennuttaja

Rakentamispalveluiden täytyy aina kohdistua kiinteistöön ja arvonalisäverotuksessa on erikseen määritelty kiinteistön käsite. Arvonlisäverolain 28 § mukaan kiinteistöllä tarkoitetaan maa- aluetta, rakennusta ja pysyvää rakennelmaa tai niiden osaa. (Auranen & Tannila 2011, 25-26; AVL 28 §; Heiskala 2011, 13-14.)

Kiinteistöllä harjoitettavaa erityistä toimintaa palvelevat koneet, laitteet ja kalusteet eivät kuulu kiinteistöön. Maa-alueita ovat kiinteistörekisteriin merkittävät tilat, tontit, määräalat

ja kiinteistön määräosat, myös osuudet yhteisistä alueista. (Auranen & Tannila 2011, 25-26; AVL 28 §; Heiskala 2011, 13-14.)

Rakennusta ei ole käsitelty arvonlisäverolaissa, mutta liikevaihtoverotuksessa rakennuksella tarkoitetaan maapohjalle kiinteästi pystytettyä ja pysyväksi tarkoitettua teollisuus-, liike-, asuin- ym. taloa. Vero- ja oikeuskäytännöissä pysyvinä rakennelmina on pidetty omilla perustuksillaan seisovia pysyviksi tarkoitettuja rakennelmia, kuten katokset, sillat, laiturit tai sähkönjakelukeskukset. Jos rakennelmat ovat helposti purettavissa, niitä ei lasketa kiinteistöksi. (Auranen & Tannila 2011, 25-26; AVL 28 §; Heiskala 2011, 13-14.)

Laissa on määritelty, että kiinteistöjen luovutus on arvonlisäverotonta. Mutta käytännössä, jos uudisrakennuksen rakentamisesta olisi sovittu niin, että pääurakoitsija luovuttaa rakennuksen valmiina, on kyseessä kiinteistöluovutus. Tällaisissa tapauksissa sovelletaan säännöksiä, jotka koskevat rakennuspalveluiden myyntiä, eli luovutus on verollista. Kiinteistöä myydessä tai vuokratessa koneiden ja kaluston osuus ei kuulu verottomaan luovutukseen, vaan niiden osuus on verollista. (Auranen & Tannila 2011, 14.)

Rakennuttaja on henkilö tai organisaatio, joka on pistänyt rakennushankkeen alulle, ja ohjaa ja valvoo sitä. Yleishyödyllinen rakennuttaja saa yleensä Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA) hyväksymän palkkion. Rakennuttajapalkkiosta arvonlisäveron suorittaa rakennuttaja, ja palkkion tarkoituksena on, että sillä maksetaan mm. rakennettavan kohteen valvontapalkkiot, kohteenrakennus aikaiset korot, kiinnityskulut, rakennuslupamaksut, pankkikulut ja harjannostajaiskulut. (Heiskala 2011, 18.)

4 Rakennusala Suomessa

4.1 Rakennusala Kansantaloudessa

Rakennusalalla on suuri merkitys Suomen kansantalouteen. Sen osuus bruttokansantuotteesta on noin kymmenen prosenttia, ja rakennusten, maa- ja vesirakenteiden ja rakennetun ympäristön osuus kansanvarallisuudesta on noin 70 prosenttia. (Rakennusmarkkinat Suomessa 2011; Rakennusalan työllisyys 2011.)

Vuosien 1996 ja 2008 välisenä aikana Suomessa elettiin nousukautta rakentamisalalla, jonka jälkeen vuonna 2009 rakentaminen romahti niin, että talonrakentamisen arvo laski 17 prosenttia. Syynä romahdukseen oli maailmantalouden kriisi. Vuonna 2010 rakentaminen toipui nopeasti ja se kasvoi viisi prosenttia. Vuonna 2010 rakennustuotannon kokonaisarvo oli 27 miljardia euroa, josta maa- ja vesirakentamisen arvo oli 5,5 miljardia euroa ja talonrakentamisen osuus oli 21,5 miljardia euroa. Korjausrakentamisen osuus

talonrakentamisesta oli 9,5 miljardia euroa. (Rakennusmarkkinat Suomessa 2011; Rakennusalan työllisyys 2011.)

4.2 Rakennusalan työllisyys

Rakennusala on myös suuri työllistäjä Suomessa, ja vuonna 2010 se työllisti noin 175 000 henkilöä. Työllistyminen jakautui niin, että talonrakentaminen työllisti 61 000 henkilöä, maa- ja vesirakentaminen 20 000 henkilöä ja erikoistunut rakennustoiminta 91 000 henkilöä. Rakennusallalla vuonna 2010 korjausrakentaminen työllisti uudisrakentamista enemmän, vaikka korjausrakentamisessa työllisyys laski. (Rakennusmarkkinat Suomessa 2011; Rakennusalan työllisyys 2011.)

Suomessa työskentelee monia ulkomaalaisia varsinkin talonrakennusallalla. Ulkomaalaisten määrä on kaksinkertaistunut viimeisten kolmen vuoden aikana, ja arvion mukaan allalla työskentelee tällä hetkellä noin 25 000-30 000 työntekijää. Suurin osa ulkomaalaisista työntekijöistä toimii aliurakoitsijoina tai vuokratyöntekijöinä. Vuonna 2010 ulkomaalaisia oli talonrakennusurakoitsioiden työntekijöistä noin kaksi prosenttia ja aliurakoitsioista ja vuokratyöntekijöistä noin 21 prosenttia. (Rakennusalan työllisyys 2011.)

4.3 Rakennusalan ongelmia

Kilpailuviraston vuonna 2008 tehdyn selvityksen mukaan rakennusala on kansantaloudellisesti yksi ongelmallisimmista aloista, jolle olennaista on heikko tuottavuus, vahva kotimarkkina luonne ja heikko kilpailuintensiteetti. Rakennusallalla ongelmia on varsinkin hintakilpailussa ja rakentamisen tuottavuudessa, myös laatua on pidetty huonona. (Kilpailuvirasto 2008; Rakennusallantyöllisyys 2011.)

Syitä huonoon laatuun on mm. suunnittelun aliarviointi, liian kireät aikataulut, rakennuttajan ontuva rooli rakennusprosessin johtajana, hankinta filosofian halpa hinta, suunnittelun kokonaisvastuun puuttuminen ja puutteellisesti testatut tuotteet. Rakennusallalle huono laatu kuva syntyy helposti muutamista todella epäonnistuneista hankkeista, eikä alan laatu välttämättä ole niin heikkoa, kuin julkisuudessa on annettu ymmärtää. (Kilpailuvirasto 2012; Rakennusallantyöllisyys 2011.)

Hintakilpailuissa varsinkin pääurakoitsijoiden kilpailu on ollut kovaa ja hinnat jäävät usein alle kustannusarvion, tämän uskotaan johtuvan harmaasta taloudesta. Rakennusteollisuuden järjestämän Veronmaksajan vai Firmanpiikkiin keskustelussa Rakennustoimisto Pohjalan toimitusjohtaja Juha Metsälän mukaan, miljoonan euron kohteessa harmaa urakoitsija voi

tarjota 6-7 prosenttia vähemmän kuin rehellinen urakoitsija. Tämä tarkoittaa 300 000 - 400 000 euroa edullisempaa hintaa, ja näissä tilanteissa usein rehellinen häviää hintakilpailun. (Lättilä 2012; Santti 2012.)

4.4 Harmaa talous rakennusalalla

Harmaa talous on tavallaan laillista toimintaa, joka tapahtuu viranomaisilta salassa tai sen tuottama tulo salataan, jotta vältettäisiin veroja tai muita maksuja, kuten arvonlisäveroa, ennakonpidätys-, sosiaaliturava- ja eläkemaksuja. (Rakennusalan työllisyys 2011.)

Rakennusalalla harmaa talous aiheuttaa vuosittain noin 500 miljoonan euron menetykset verojen, tai muiden maksujen muodossa. Harmaa talous rakennusalalla vääristää kilpailua, heikentää työntekijöiden asemaa, lisää kansainvälisen rikollisuuden uhkaa ja rapauttaa yhteiskuntamoraalia. (Rakennusalan työllisyys 2011.)

Rakennusalalla harmaata taloutta ilmenee usein pitkissä aliurakointiketjuissa, ja se on tyypillistä pienissä yrityksissä. Tyypillisempiä esiintymismuotoja ovat arvonlisäveropetokset, kuittikauppa ja tilaajavastuulain laiminlyönti. (Rakennusalan työllisyys 2011; Rakennusalan työllisyys 2011.)

Tilaajavastuulain tarkoituksena on edistää yritysten välistä tasaarvoista kilpailua ja työehtojen noudattamista. Tilaajavastuulaista ja sen selvitysvelvollisuudesta aiheutuu yrityksille kustannuksia ja siksi lakia ei usein noudateta. (Työelämä- ja markkinointiosasto 2012.)

4.5 Kuittikauppa

Kuittikauppa tarkoittaa käytännössä sitä, että aliurakoitsia käyttää pimeää työvoimaa, eikä maksa työntekijöiden vakuutuksia tai sosiaalimaksuja, ja rakennusmiehet eivät puolestaan maksa veroja. Laillinen yritys ostaa tekaistuja kuitteja, sillä se tarvitsee kirjanpitoonsa selityksen pimeänä maksetuille palkkoille. (HE 41/2010; Rakennusmarkkinat Suomessa 2011.)

Tekaistuja kuitteja myyvällä yrityksellä on monesti myös laillista toimintaa ja usein se onkin rakennusalan yritys. Kuitteja kirjoitetaan rakennustarvikkeista, joita ei ole toimitettu tai työstä, jota ei ole tehty. Kuittikaupassa rikoshyötyä syntyy kuittikauppiaille ja siinä kärsii valtio ja eläkevakuutusyhtiö. Kuittikaupan vuoksi jää esimerkiksi ennakonpidätyksiä ja sosiaaliturvamaksuja saamatta. Kuittikaupasta kärsii myös vilpittömästi toimivat yritykset, sillä kuittikauppaa käyttävä yritys voi maksaa parempia palkkoja ja saada suurempaa voittoa, kuin

rehellisesti toimiva yritys, ja näin ollen se vaikuttaa alan kilpailuun ja hintoihin. (HE 41/2010; Rakennusmarkkinat Suomessa 2011.)

4.6 Harmaan talouden torjuntakeinoja

Harmaata taloutta yritetään ehkäistä ja torjua monella eri tapaa. Verohallinto yrittää ehkäistä harmaata taloutta olemalla mukana monilla eri rakennustyömailla neuvomassa ja valvomassa. Verohallinto on myös sopinut rakennusalan urakoitsija- ja tilaajatahojen kanssa yhteisistä menettelyistä; kuten urakoitsijan luotettavaksi tarkastamisesta, urakoitsijailmoituksen tekemisestä verottajalle ja kuvallisen henkilötunnisteen käytöstä työmailla, jotta saataisiin harmaata taloutta torjuttua. (Verohallinto 2012g.)

Yhtenä harmaan talouden ehkäisykeinona on myös ollut valvontahanke (Raksa-Valvontahanke), joka toteutettiin vuosina 2008-2011. Ja tämän lisäksi 1.4.2011 otettiin käyttöön uusi laki käänteisestä arvonlisäveromenettelyistä rakennusalalla, jonka tarkoituksena on estää veronkiertoa aliurakointiketjuissa. Näiden torjuntakeinojen lisäksi vuonna 2012 otetaan käyttöön uusi veronumero laki, jonka tarkoituksena on ehkäistä harmaata taloutta rakennusalalla. (Verohallinto 2012g.)

Rakennusalalla kasvaneen harmaan talouden vuoksi Verohallinto aloitti vuonna 2008 kolme vuotta kestäneen Raksa-valvontahankkeen, hankkeessa avustivat mm. poliisihallinto, syyttäjälaitos, ulosottoviranomaiset, Maahanmuuttovirasto, työsuojelupiiri, Kela, Eläketurvakeskus ja työnantaja- ja työntekijäliitot. Hankkeen tarkoituksena oli valvoa ulkomaalaista työvoimaa, vähentää harmaata taloutta ja keksiä uusia valvontamenetelmiä harmaan talouden ehkäisemiseksi. Heinäkuussa 2009 oli tarkastettu 1 100 yritystä ja valvontahankkeen tarkastukset keskittyivät urakkaketjujen alapäähän, eli yrityksiin, joiden liikevaihto jää alle kahden miljoonan euron. Tulokset osoittivat, että noin 35 prosentissa tarkastetuista yrityksistä esiintyi harmaata taloutta. Hankkeessa selvisi, että harmaan talouden yrityksissä suurin epäkohta oli tekaistujen kuittien käyttö, jonka avulla tehtiin aiheettomia arvonlisäverovähennyksiä. (HE 41/2010)

4.7 Veronumero

Uusi veronumerokäytäntö tulee voimaan vuoden 2012 aikana, ja sen tarkoituksena on helpottaa rakennustyömaiden valvontaa. Veronumeron vuoksi jatkossa rakennustyömailla työskentelevillä tulee olla suomalainen henkilötunnus ja vastaava veronumero. (Verohallinto 2012h.)

Veronumero tullaan lähettämään kaikille suomalaisille verokortin yhteydessä, eikä se sisällä syntymäaikaa tai henkilötunnusta. Jatkossa myös kaikki rakennusalan työntekijät tullaan kirjaamaan rakennusalan veronumerorekisteriin ja rakennustyömaalla työskentelevillä henkilöillä tulee olla pakollisessa kuvallisessa tunnistekortissa muiden tietojen lisäksi Verohallinnon antama veronumero. (Verohallinto 2012h.)

5 Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus

5.1 Käännetyn arvonlisäveromenettelyn käyttöönoton taustaa

Rakennusalalla pitkät aliurakointiketjut ovat yleisiä ja ne ovat aiheuttaneet alalle paljon ongelmia, ja ne ovat myös lisänneet harmaata taloutta. Useat aliurakoitsijat myyvät rakentamispalveluja ja jättävät myynneistä saadut arvonlisäverot maksamatta valtiolle. Näissä tapauksissa ostaja vähentää aliurakoitsijan veloittaman arvonlisäveron verotuksessaan ja tällöin vero jää valtion tappioksi. (Auranen & Tannila 2011, 11.)

Tälläisen harmaan talouden ja talousrikollisuuden ehkäisemiseksi 1.4.2011 otettiin käyttöön käännetty arvonlisäverovelvollisuus rakennusteollisuudessa. Uuden menettelyn tarkoituksena on myös parantaa rehellisten ja epärehellisten yritysten välistä kilpailutilannetta rakennusalalla. Muutos ei vaikuta kuittikauppaan, eikä ennakonpidätyksiin tai tuloveroihin liittyviin veromenetyksiin. (Auranen & Tannila 2011, 11; HE 41/2010)

Käännetty arvonlisäveromenettely ehkäisee sitä tilannetta, jossa aliurakoitsija jättää arvonlisäverot maksamatta valtiolle. Nyt aliurakoitsija laskuttaa ostajaa eli pääurakoitsijaa ilman arvonlisäveroa ja ostaja suorittaa arvonlisäveron valtiolle. (Auranen & Tannila 2011, 11; HE 41/2010)

5.2 Ostajan ja myyjän asema

Arvonlisäverolaissa rakennusalan käännteistä arvonlisäveromenettelyä säännellään uudella säännöksellä 8 c §, joka astui voimaan 1.4.2011. Käännteisessä arvonlisäveromenettelyssä verovelvollinen on ostaja myyjän sijasta, ja molempien osapuolten on itse tiedettävä, milloin kyseistä menettelyä sovelletaan. Verohallinnon ohjeen mukaan käännettyä arvonlisäveromenettelyä käytetään, kun seuraavat kriteerit täyttyvät. Ensinnäkin palvelun on oltava rakentamispalvelua tai työvoiman vuokrausta rakentamispalvelua varten, ja toiseksi ostajan pitää olla elinkeinonharjoittaja, joka toiminnassaan muutoin kuin satunnaisesti myy rakennuspalvelua tai vuokraa työvoimaa rakentamispalvelua varten. Ostaja voi olla myös ns. välimies eli elinkeinon harjoittaja, joka myy edelleen kyseisen palvelun edellä määritellylle elinkeinonharjoittajalle. (Verohallinto 2012c.)

Lopullinen ostaja maksaa arvonlisäveron, jos tämä ei myy rakentamispalveluja.

Urakointiketjussa voi olla monta eri toimijaa, sillä pääurakoitsija voi käyttää esimerkiksi LVIS urakoitsijaa, joka vastaavasti ostaa palveluja erilliseltä putkiliikkeeltä. Tällaisessa tapauksessa putkiliike laskuttaa LVIS-urakoitsijaa ilman veroa, ja LVIS-urakoitsija vastaavasti laskuttaa pääurakoitsijana toimivaa rakennusliikettä verottomasti. Vasta, kun rakennusliike laskuttaa rakennusurakan tilaaja joka ei toimi rakennusalalla, laskutetaan verollisesti. Tässä esimerkissä on kolme aliurakoitsijaa, mutta monesti alihankintaketjut voivat olla pidempiäkin. Laskutus alihankkijalta toiselle tapahtuu aina verottomasti ja vasta pääurakoitsija laskuttaa tilaajaa verollisesti. (Auranen & Tannila 2011, 36.)

5.3 Satunnainen rakennuspalvelujen myynti

Käänteistä arvonlisäveromenettelyä voidaan käyttää, vaikka ostajan toiminta ei päätoimisesti ole rakennustoimintaa. Verottajan esimerkki sivutoimisesti rakennuspalvelujen myynnistä kuuluu: ”maanviljelijä, joka silloin tällöin ja tiettyyn aikaan vuodesta tekee kaivuutyötä kaivurillaan ja myy tätä palvelua muille, harjoittaa toimintaa muutoin kuin satunnaisesti, vaikka toiminta olisikin hyvin vähäistä suhteessa hänen päätoimialaansa. Kun tämä maanviljelijä ostaa rakentamispalvelua, esimerkiksi korjauttaa navettansa, korjaukseen sovelletaan käännettyä verovelvollisuutta” .(Verohallinto 2012c.)

Säännöllistä myyntiä ei ole, jos yritys myy useita palveluja tietyn ajan sisällä, tässä tapauksessa käänteistä arvonlisämenettelyä ei sovelleta. Myöskään ostajan lyhyt rakennusprojekti ei muuta tämän asemaa rakennusalalla toimivaksi yritykseksi, joten käänteistä arvonlisäveromenettelyä ei tarvitse tämän kohdalla soveltaa. Lyhyeksi projektiksi verohallinto ohjeissaan luokittelee puolivuotta kestävän projektin, jos yrityksellä on pidempi projekti käänteistä arvonlisäveromenettelyä sovelletaan normaalisti. (Verohallinto 2012c.)

5.4 Käänteisen arvonlisäverovelvollisuuden soveltaminen

Käännettyä arvonlisäveromenettelyä sovelletaan rakennuspalveluihin. Rakennuspalvelut voivat liittyä mm. maalipohjatyöhön, perustustyöhön, rakennustyöhön, rakennusasennukseen, rakennuksen viimeistelyyn, rakennussiivoukseen, työvoimanvuokraukseen rakennuspalveluitavarten ja rakennuskoneiden vuokraukseen, jos samalla vuokrataan kone ja sen käyttäjä. (Verohallinto 2012c.)

Rakennuspalveluiden myynnin lisäksi käänteistä arvonlisäveromenettelyä sovelletaan myös työvoiman vuokrauksessa rakennuspalveluita varten. Työvoimaa vuokraavan yrityksen ja

asiakkaan välisen sopimuksen sisältö määrää sen, pidetäänkö vuokrausta rakennuspalveluna. (Verohallinto 2012c.)

Käännetty arvonlisäverovelvollisuus koskee vain palvelun myyntiä, tavaran myynnissä sitä ei sovelleta. Mutta, jos palvelun yhteydessä asennetaan materiaaleja, tätä voidaan pitää yhtenä kokonaisuutena eli rakennuspalveluna. Tässä tapauksessa käänteistä arvonlisäverovelvollisuutta sovelletaan palvelun ja tavaran myynnissä. Eli jos yritys myy materiaalin asennuksen yhteydessä, se katsotaan rakennuspalveluksi, mutta pelkän materiaalin myynnissä käänteistä arvonlisäveromenettelyä ei sovelleta. Näissä tapauksissa asennustyön tulee olla riittävän kattava, jotta koko toimitus voidaan laskea palveluksi. Esimerkiksi parketin myynti asennuksineen katsotaan rakennuspalveluksi, mutta jääkaapin myyntiä asennuksineen ei voida pitää palveluna, sillä asennuksen osuus ei ole riittävä ja tätä pidetään tavaran toimituksena, jolloin käännettyä verovelvollisuutta ei sovelleta. (Auranen & Tannila 2012, 24-25; Verohallinto 2012c.)

5.5 Käänteinen arvonlisävero ja ulkomaalainen elinkeinonharjoittaja

Ulkomaalaisella elinkeinonharjoittajalla ei ole kiinteää toimipaikkaa Suomessa ja sen kotipaikka on ulkomailla. Ulkomaalainen elinkeinonharjoittaja ei ole myöskään hakeutunut verovelvolliseksi Suomessa, ja rakennusalalla yleensä arvonlisäveron suorittaakin ostaja. On kuitenkin kaksi poikkeusta; ulkomaalainen elinkeinonharjoittaja on arvonlisävelvollinen Suomessa silloin, kun ostaja on yksityishenkilö, tai jos ostaja on ulkomaalainen elinkeinonharjoittaja, jolla ei ole kiinteää toimipaikkaa Suomessa. (Verohallinto 2012c; Auranen & Tannila 2012, 78-79.)

Jos ulkomaalainen elinkeinonharjoittaja toimii ostajana Suomessa, on hän aina arvonlisäverovelvollinen, oli myyjä suomalainen tai ulkomaalainen. Näissä tapauksissa ulkomaalaisen elinkeinonharjoittajan tulee rekisteröityä verovelvolliseksi Suomessa. (Verohallinto 2012c.)

5.6 Laskutus

Myyjän velvollisuuksiin kuuluu laskunantovelvollisuus, eli myyjän tulee aina antaa lasku rakennuspalvelun myynnistä. Myyjän tulee selvittää, onko hän itse vai onko ostaja arvonlisäverovelvollinen. Ostajan tulisi silti olla huolellinen, ettei hyväksyisi virheellisesti verollisia laskuja, sillä kaikissa tilanteissa myyjä ei välttämättä saa tarpeeksi tietoa siitä, että laskutetaanko verottomana vai ei. (Auranen & Tannila 2012, 78-79; Verohallinto 2012c.)

Käänteistä verovelvollisuutta noudattaessa laskuun ei merkitä ollenkaan verokantaa, eikä veron määrää laskun suuruuden perusteella, sillä ostaja laskee sen itse. Laskulla pitää olla merkittynä ostajan arvonlisäverotunniste ja merkintä siitä, että ostaja on arvonlisäveron maksuvelvollinen. Laskuun tulee myös merkitä verottomuuden peruste; se voidaan ilmoittaa viittaamalla AVL 8 c §:ään tai Euroopan yhteisöjen neuvoston direktiiviin 2006/112/EY artklaan 199. (Auranen & Tannila 2012, 78-79; Verohallinto 2012c.)

Laskua laadittaessa tulisi myös olla tarkka siitä, miten kuvaa laskutettavaa palvelua, sillä kuvauksella on merkitystä, kun tarkastellaan, onko kyse rakentamispalvelun myynnistä vai ei. Verohallinnon ohjeen mukaan esimerkiksi ilmanvaihtojärjestelmän säätö on rakentamispalvelua, kun taas ilmastoinnin hoito katsotaan osaksi kiinteistönhoitopalvelua, jota ei lueta rakentamispalveluksi. (Auranen & Tannila 2012, 78-79; Verohallinto 2012c.)

Muilta osin lasku täytetään normaalisti. Jos myyjä on erheellisesti laskuttanut verollisena, ostaja voi pyytää myyjältä uuden laskun. Jos ostaja vahingossa maksaa verollisen laskun, on hän maksanut palvelusta veron verran ylihintaa, sillä hän on silti ostostaan arvonlisäverovelvollinen. (Auranen & Tannila 2012, 78-79; Verohallinto 2012c.)

5.7 Käänteinen arvonlisävero kausiveroilmoituksessa ja kirjanpidossa

Jos yritys on myynyt tai ostanut rakennuspalveluja, tulee kausiveroilmoitukseen uusia kohtia, joissa ilmoitetaan käännetyn verovelvollisuuden alaiset myynnit, ostot ja tilitetyt arvonlisäverot. Kohdassa 319 ilmoitetaan rakennuspalvelujen myynnit ja 320 rakennuspalvelujen ostot. Ostojen lisäksi ostajan tulee ilmoittaa ostoista suoritettava vero kohdassa 318 Vero rakentamispalveluuden ostoista. Vero voidaan myös sisällyttää kohtaan 307 Kohdekuukauden vähennettävä vero, jos vero tulee vähennykseen oikeuttavaan käyttöön. Verollisen rakennuspalvelun myynnin myyjä ilmoittaa normaalisti kohdassa 301, jolloin ostaja raportoi ostovähennyksen kohdassa, tässä tapauksessa rakennuspalvelun myyntiä ei erotella normaalista myynnistä. (Auranen & Tannila 2012, 79.)

Yritykset voivat toimia samanaikaisesti, eri projekteissa pääurakoitsijoina ja aliurakoitsijoina. Nämä tilanteet poikkeavat toisistaan siten, että pääurakoitsijana toimiessa myynti on verollista myyntiä, ja ostoja tehdessä käytetään käänteistä arvonlisäveromenettelyä. Mutta, jos yritys toimii projekteissa aliurakoitsijana, myynti on verotonta ja arvonlisävero raportoidaan eri tavalla. Jotta arvonlisävero raportoitaisiin oikein, tulisi kirjanpidossa eritellä erilaiset ostot ja myynnit. Verottomat myyntilaskut tulisi pääkirjanpidossa kirjata omalle myyntitilille, ja ne tulisi merkitä omalla alv-koodilla. Käänteisen arvonlisäveron piiriin kuuluvat ostot tulisi myös erotella muista ostoista, erottelumenetelmällä, esimerkiksi käyttämällä näille ostoille erillisiä tilejä kirjanpidossa. (Auranen & Tannila 2012, 83-84.)

5.8 Seuraamukset virheellisestä menettelystä

Rakentamispalvelujen käänteisestä arvonlisäveromenettelystä voi syntyä paljon tulkintaongelmia. Sillä, jos yrityksellä on pienäkin rakennuspalveluksi katsottavaa myyntiä, tulee käänteistä arvonlisämenettelyä soveltaa. Tulkintaongelmia voi myös syntyä, kun tarkastellaan onko kyseessä rakentamispalveluna pidettävä myynti vai ei. Koska myyjä on aina viimehetkellä vastuussa laskun oikeellisuudesta, tulisi myyjän olla tarkkana siinä onko, ostaja asemaltaan rakennuspalvelujen myyjä. (Auranen & Tannila 2012, 87-88.)

Epäselvissä tilanteissa osapuolet eivät voi sopia, että laskutetaan varmuudenvuoksi verollisena, sillä käänteinen verovelvollisuus rakennusalalla on pakottava säännös. Väärin laskutettu vero voi aiheuttaa seuraamuksia ostajalle ja jälkiveroseuraamuksia myyjälle. Mikäli osapuolet eivät osaa selvittää, onko kyse verollisesta vai verottomasta myynnistä, he voivat hakea ennakkoratkaisua veroviranomaisilta. (Auranen & Tannila 2012, 87-88.)

Koska myyjä vastaa laskun oikeellisuudesta, tulisi tämän olla aina hyvin tarkkana siitä, täytyvätkö verottomuuden perusteet. Jos käykin niin, että verottomuuden edellytykset eivät täytykkään on myyjällä jälkiverotus riski. Tällainen tilanne voi selvitä esimerkiksi verontarkastustilanteessa. Jos verotarkastajat toteavat, että kyseessä ei olekaan ollut rakentamispalvelu, jota laskutetaan verottomasti, tai että ostaja ei olekaan rakentamispalveluja myyvä yritys, myynti muuttuu jälkiverotus velvolliseksi. Myynnin vero tulee maksaa jälkikäteen ja myös siihen liittyvät viivästyskulut. Myyjä voi yrittää laskuttaa veron ostajalta jälkikäteen, mutta mikäli se ei onnistu, jää vero myyjän kuluksi. (Auranen & Tannila 2012, 88-89.)

Väärin laskutetusta rakennuspalvelun myynnistä voi seurata myös ostajalle harmeja. Jos myyjä on vahingossa laskuttanut verollisena käänteisen arvonlisäveron piiriin kuuluvan rakennuspalvelun, on ostaja maksanut veron turhaan, eikä verosta voida tässä tapauksessa voida tehdä ostovähennyistä. Tällaisessa tilanteessa ei myöskään myyjän tarvitse tilittää veroa valtiolle. Toisin sanoen ostaja on maksanut palvelusta arvonlisäveron verran liikaa, sillä laskun olisi pitänyt olla veroton. Jos näin on käynyt ostaja voi yrittää periä arvonlisäveroa takaisin myyjältä, mutta se ei aina onnistu. Mikäli ostaja tekee virheellisiä vähennyksiä ostolaskujen perusteella, tulee hänestä jälkiverotusvelvollinen. (Auranen & Tannila 2012, 89-90.)

6 Rakennuspalveluiden käänteinen arvonlisävero ulkomailla

6.1 Rakennusalan käänteinen arvonlisävero ulkomailla

Rakennuspalveluiden käänteinen arvonlisäveromenettely on Suomen lisäksi käytössä seitsemässä maassa: Alankomaissa, Belgiassa, Saksassa, Itävallassa, Ruotsissa, Unkarissa ja Irlannissa. Ainakin Ruotsissa, Saksassa, Alankomaissa ja Itävallassa käänteinen arvonlisäveromenettely on kasvattanut vuotuisia verotuloja noin kahdellasadalla miljoonalla eurolla. (HE 41/2010; Tervetullut alv-uudistus 2012.)

Belgia otti ensimmäisenä jäsenmaista käyttöön rakennuspalveluiden käänteisen arvonlisäveromenettelyn vuonna 1977, jonka jälkeen vuonna 1982 Alankomaissa alettiin soveltaa käännettä arvonlisäveromenettelyä. Alankomaissa käännettä arvonlisäveromenettelyä sovelletaan aliurakointiin ja työvoimanvuokraukseen silloin kun käsitellään ”aineellisen luonteista” kiinteisiin esineisiin kohdistuvaa työtä. Alankomaiden mallissa ns. aineellisen luonteinen työ voi tarkoittaa esimerkiksi teiden rakennustyötä, maalipohjatyötä, johtotyötä tai muuraustyötä. Aineellisen luonteinen työ ei ole esimerkiksi maansiirtokoneiden tai telineiden vuokraus. Käänteistä menettelyä ei noudateta silloin, kun pääurakoitsija myy suorituksen toimeksiantajalle, tämänkaltainen toiminta laskutetaan verollisena normaalisti. (HE 41/2010.)

Itävallassa on noin kymmenen suurta rakennusalan liikettä, jotka vastaavat lähes kokonaan maan rakentamisesta. Maassa astui voimaan käänteinen arvonlisäveromenettely vuonna 2002 lokakuussa ja uuden säännöksen tiedettiin tuovan tulkintaongelmia, joten niitä yritettiin ehkäistä paneutumalla ohjeistuksiin. Myös Itävallan mallissa ostaja on verovelvollinen, jos hän itse tuottaa rakentamispalveluja tai myy niitä edelleen. Jos ostaja on pääurakoitsija, joka myy palveluja toimeksiantajalle, käänteistä arvonlisäveromenettelyä ei käytetä. Itävallassa käänteinen arvonlisävero on lisännyt arvonlisäverolainsäädännön noudattamista, mutta kuittikauppaan ja pimeään työvoimaan se ei ole vaikuttanut. (HE 41/2010.)

Saksassa käänteinen arvonlisäveromenettely on ollut käytössä vuoden 2004 huhtikuusta lähtien ja sitä sovelletaan kiinteistöjen luovutuksiin ja rakentamispalveluihin. Ostaja on verovelvollinen vain jos se toimii rakennusalalla muutoin kuin satunnaisesti. Unkarissa käänteinen arvonlisämenettely on ollut voimassa 2008 asti ja kiinteistöjen luovutuksien ja rakentamispalveluiden lisäksi menettelyä sovelletaan työvoiman vuokraamiseen. 2008 myös Irlanti otti menettelyn käyttöön ja sitä sovelletaan laajasti rakentamispalveluihin. (HE 41/2010.)

6.2 Käänteinen arvonlisäveromenettely rakennusalalla Ruotsissa

Ruotsissa käänteinen arvonlisäveromalli otettiin rakennusalalla käyttöön 1.7.2007 ja se on hyvin samankaltainen kuin Suomen nykyinen malli. Ruotsissa käännettyä verovelvollisuutta noudatetaan, kun palvelun ostaja on elinkeinonharjoittaja, säännöllisesti myy rakennuspalveluiksi määriteltyjä palveluita. Sillä ei ole merkitystä, onko ostajan toimialaluokitus rakennusalalla, tai onko ostaja ruotsalainen tai ulkomaalainen yritys. Eli Ruotsin mallissa ei vaadita, että ostaja pääsääntöisesti toimisi rakennusalalla. (HE 41/2010.)

Ruotsissa käänteisen arvonlisäveromenettelyn käyttöönotto oli mutkikas projekti, ja ensimmäisen vuoden aikana veroviranomaisille tuli paljon yhteydenottoja ja kyselyitä uudistuksesta. Monien yrityksiä mielestä käänteinen arvonlisäveromenettely toimii, mutta Ruotsin Yrittäjien toimitusjohtajan Anna-Stina Nordmark Nilssonin mielestä järjestelmä on liian raskas ja hankala pienille yrityksille. (Kvick. 2010, 25-26.)

Maaliskuussa vuonna 2010 Ruotsin Verovirasto teki selvitystä käännetyn arvonlisäveromenettelyn vaikutuksista. Selvityksessä kävi ilmi, että yrittäjillä oli eniten ongelmia, kun he yrittävät määritellä, mitkä palvelut kuuluvat käännetyn arvonlisäveron piiriin ja tuleeko ostajaa laskuttaa verottomasti vai ei. Yrityksille oli myös tuottanut ongelmia tulkita, onko jokin tietty myynti pelkästään tavaran toimitusta vai rakennuspalvelun myyntiä. Ongelmia ilmeni niin isoilla kuin pienillä yrityksillä ja yksikään iso yritys ei toivonut paluuta vanhaan järjestelmään. Yrittäjät ehdottivat ongelmien ratkaisemiseksi esimerkiksi tavaroiden ja palveluiden laskutusta eri laskuilla, käännetyn verovelvollisuuden alaisuuteen kuuluvien yritysten rekisteröimistä ja tiedon lisäämistä verokorttiin, käännetyn verovelvollisuuden käyttämistä muissakin kuin vain rakennuspalveluissa ja että kaikki rakentamisalan toiminta kuuluisi käännetyn arvonlisäveron piiriin. (Kvick. 2010, 25-26.)

Ruotsin Elinkeino- ja Tekniikan Kehityslaitos selvitti vuonna 2008, että uusi arvonlisäveromenettely on myös lisännyt yritysten hallintokustannuksia. Selvityksen mukaan uuden lain astuttua voimaan yritysten hallinnolliset kustannukset ovat kasvaneet jopa kahdella miljoonalla kruunulla. Käänteisen arvonlisäveron positiivisia vaikutuksia on arvonlisäveron tilityspetosten vähentyminen ja kilpailukyvyyn parantuminen. Ruotsissa yritykset ovat pitäneet positiivisena myös sitä, että yritykset saavat ostoista syntyneen arvonlisäveron nopeasti takaisin, kun enää ei tarvitse tilittää myynnin arvonlisäveroa, ennenkuin suoritus on saatu tilille. (Kvick. 2010, 25-26.)

7 Tutkimus

Tällä hetkellä käänteinen arvonlisäverojärjestelmä on ollut käytössä jo vuoden ajan, joten uuden verojärjestelmän tuomat alkuvaikeudet ovat jääneet viime vuoteen. Sen vuoksi tutkimuksessa selvitettiin, mitä keskeisiä ongelmia käänteinen verovelvollisuus on tuonut mukanaan yritysten normaaliin arkeen. Tutkimus toteutettiin puhelinhaastatteluina. Siihen osallistui neljä yritystä, joista yksi oli hieman suurempi alalla toimiva yritys ja loput pieniä talonrakennus- ja maansiirtoalan yrityksiä. Tutkimuksessa otettiin yhteyttä Rakennusteollisuuden asiantuntijaan, jolta kysyttiin Rakennusteollisuuden kantaa uudistukseen. Asiantuntijalta kysyttiin siirtymävaiheen onnistumisesta ja käänteisen verovelvollisuuden keskeisistä ongelmista.

7.1 Käännetyn arvonlisäverovelvollisuuden ongelmia

Käänteisen arvonlisäverojärjestelmän arveltiin jo etukäteen aiheuttavan yrityksille paljon ongelmia, varsinkin sen siirtymävaiheen aikana. Ongelmia arveltiin tulevan käännetyn verojärjestelmän soveltamisessa ja tulkintaongelmia odotettiin esiintyvän.

Rakennusteollisuus myöntääkin, että siirtymävaihe ei sujunut ongelmitta. Mutta koska ongelmia tiedettiin tulevan, varautui Rakennusteollisuus niihin hyvissä ajoin mittavalla koulutusohjelmalla. Rakennusteollisuus, Verohallinto ja Valtionvarainministeriö teki yhdessä perusohjeen, joka tuli Verohallinnon käyttöön, ja ohjeen arvioitiin helpottavan siirtymävaihetta. Rakennusteollisuuden mukaan yrityksillä ei enää juurikaan ole ongelmia käännetyn verovelvollisuuden kanssa, eikä asiantuntija Jussi Heiskala tiedä, mitä käyttöönnotossa olisi voitu tehdä toisin. (Heiskala, J. 2012.)

Käännetyn arvonlisäverojärjestelmän arveltiin aiheuttavan uusia harmaan talouden muotoja, mutta näin ei ole ainakaan vielä käynyt. Järjestelmän arveltiin lisäävän valvontaan liittyviä ongelmia, ja Rakennusteollisuuden arvonlisäveroasiantuntija Jussi Heiskalan mukaan valvontaan liittyviä ongelmia on ollut silloin, kun on ilmoitettu negatiivista arvonlisäveroa. Näissä tapauksissa osalla yrityksistä on ollut vaikeuksia saada palautuksia ajoissa takaisin. (Heiskala, J. 2012.)

Haastattelujen mukaan yrityksillä on ollut paljon tulkintaongelmia uuden järjestelmän kanssa. Eniten tulkintaongelmia on ollut, kun on selvitetty, kuuluvatko myydyt palvelut käännetyn verovelvollisuuden piiriin vai ei, ja onko kyseessä tavaran vai palvelun myynti. Haastattelujen mukaan yrityksillä oli hankaluuksia, kun piti määrittellä, että katsotaanko heidän myyty palvelu rakennuspalveluksi vai ei; eli miten myyntiä tulisi laskuttaa. Ostajan aseman määrittely on työlästä ja hankalaa, sillä ”elinkeinon harjoittaja, joka muutoin kuin satunnaisesti myy rakennuspalveluja” on vaikea määrittellä. Haastateltujen yritysten mukaan

tulkintaongelmia syntyy vieläkin, ja osa haastatelluista kertoo kärsivän tulkintaongelmista päivittäin tai viikoittan. (Lomakehaastattelut 2012.)

Yrityksillä on ollut monenlaisia ongelmia käänteisen arvonlisäverojärjestelmän kanssa, kuten esimerkiksi työn määrittely on tuottanut paljon päänvaivaa. Yksi esimerkki maansiirtoalan yrityksiltä oli, että pelkkää kaivinkonetyötä laskutetaan verottomana, mutta jos siihen lisätään lisälaitteenkäyttö, laskutus muuttuu verottomaksi, tässä tilanteessa yrityksen pitää olla tarkkana siitä, onko lisälaitetta käytetty vai ei. Eräs yritys koki erityisen hankalaksi laskuttamisen silloin, kun kaivinkone teki sekä käännetyn arvonlisäveron töitä että verollisia töitä samalle tilaajalle. Yrittäjä pohdiskeli, miten tässä tilanteessa tunnit veloitetaan. Haastatteluissa kävi ilmi, että yrityksille on aiheuttanut ongelmia siivouskulumien, nosturivuokrien ja kylmälaitteiden asennusten laskutukset. (Lomakehaastattelut 2012.)

Haastatteluissa selvisi, että eniten käänteinen arvonlisäveromenettely on tuonut ongelmia pienille yrityksille. Tämän myöntää Rakennusteollisuuden arvonlisäveroasiantuntija Jussi Heiskala. Pienillä yrityksillä ei välttämättä ole vaadittavaa tietämystä siitä, miten käännetyssä järjestelmässä menetellään. Heiskala toteaa, että pienet yritykset, jotka osaksi harjoittavat rakentamispalvelujen myyntiä, ovat olleet ongelmissa uuden järjestelmän kanssa. Haastatteluissa kävi ilmi, että yrityksillä, joilla ei ole erillistä toimistohenkilökuntaa, on enemmän ongelmia käänteisen arvonlisäveron kanssa. Tämä voi johtua siitä, että he laskuttavat usein suoraan työmaalla, eikä heillä ole tarvittavia apukeinoja ongelmien selvittämiseksi. (Lomakehaastattelut 2012.)

Yritykset, joita tutkimukseen haastateltiin kertoivat selvittelleensä ongelmia yhdessä ostajan kanssa, soveltamalla ja maalaisjärkeä käyttämällä. Vain yksi yritys kertoi ottaneensa yhteyttä verottajaan, ja pettyneensä, koska siellä asiantuntia ei osannut auttaa, vaan kehoitti pärjäämään itseksensä. (Lomakehaastattelut 2012.)

8 Rakennusteollisuuden mielipide käännetystä arvonlisäverovelvollisuudesta

Rakennusteollisuuden arvonlisävero asiantuntija Jussi Heiskala osasi haastattelussaan kerota, että verohallinnolla ei ole vielä näyttöä siitä, että käännetty arvonlisäverojärjestelmä olisi tuonut valtiolle lisätuloja, mutta on arveltu, että niitä on tullut. Heiskala kertoi, että Rakennusteollisuus on teettänyt kyselyn, jonka mukaan yli 50 % yrityksistä katsoo, että käännetty arvonlisäverojärjestelmä ei ole tuonut mitään hyötyä ja noin 30 % yrityksistä oli sitä mieltä, että harmaa talous on heikentynyt käännetyn verojärjestelmän vuoksi. Vain 20 % yrityksistä uskoo, että valtion verotulot kasvavat käännetyn verovelvollisuuden johdosta. (Heiskala, J. 2012.)

Jussi Heiskala selvensi haastattelussa että, Rakennusteollisuus on alusta asti ollut avoimesti sitä mieltä, että käänteinen arvonlisäveromenettely ei ole oikea keino ehkäistä harmaata taloutta. Rakennusteollisuuden mielestä esimerkiksi tänä vuonna voimaan tuleva veronumerojärjestelmä ja työmaatietojen, sekä alihankkijalle maksettujen maksujen ilmoitusvelvollisuus ovat merkittävästi parempia keinoja torjua harmaata taloutta. Rakennusteollisuus uskoo myös enemmän Verohallinnon suorittamiin valikoituihin yritysjoukkoihin kohdistettuihin tarkastuksiin, sillä niiden on todettu tuovan tuloksia. (Heiskala, J. 2012.)

9 Johtopäätökset

Uusien järjestelmien käyttöönotto on aina työlästä ja hankalaa, varsinkin kun se koskee näin suurta alaa. Vaikka suunnittelu ja selvitystyö tehtäisiin hyvin, ongelmia syntyy aina. Suomessa käänteiseen arvonlisäveromenettelyyn siirtymisessä helpotti se, että järjestelmä on jo käytössä muissa maissa, ja varsinkin naapuri maassamme Ruotsissa on lähes samankaltainen järjestelmä ollut käytössä jo useamman vuoden. Silti oli aika yllättävää, että Suomessa esiintyi melko vahvasti samoja ongelmia, mitä Ruotsissakin esiintyi paljon. Eikö käänteistä arvonlisäveromenettelyä olisi pystynyt muuttamaan siten, että ongelmia olisi syntynyt meillä vähemmän?

Käänteisessä arvonlisäveromenettelyssä ostajan aseman määrittely on tuottanut ongelmia yrityksille. Rakennuspalveluiden käännetyssä arvonlisäveromenettelyssä ostaja on määritelty seuraavasti: ”ostaja on elinkeinon harjoittaja, joka muutoin kuin satunnaisesti myy rakennuspalveluja”. Juuri tämä ilmaisu on tuottanut yrityksille vaikeuksia ja lisäselvitystyötä. Yritykset ovat joutuneet myyntilaskua tehdessä kyselemään ostajalta ylimääräisiä kysymyksiä varmistuakseen heidän asemasta, ja pohdiskelemaan, että lasketaanko ostaja rakennuspalveluja tuottavaksi yritykseksi vai ei. Ja tämä taas on tuntunut hankalalta ja aikaavievältä, varsinkin pienille yrityksille, joilla ei ole erillistä toimistohenkilökuntaa, mutta myös isommatkin yritykset tätä selvitystyötä joutuvat tekemään.

Ruotsalaiset yrittäjät ehdottivat ostajan aseman määrittelyongelmaan helpotukseksi käännetyn arvonlisäveron alaisten yritysten rekisteröimistä, ja että tieto lisättäisiin heidän verokortteihinsa. Vaikka näin suuriin toimenpiteisiin Suomessa tuskin lähdetään, voisiko helpotuksena silti toimia rakennuspalveluja myyvien yritysten rekisteröinti? Esimerkiksi siten, että perustettaisiin keskitetty rekisteri yty:n sivuille, johon yritykset voisivat itsensä lisätä, mikäli he ovat rakennuspalveluja myyvä yritys. Myyjä voisi aina laskua tehdessä ensin tarkistaa rekisteristä ostajan asemaa, ja jos sieltä ei vastauksia tule, vasta sitten lähteä kyselemään ostajalta tarvittavia kysymyksiä. Rekisteriin tuskin tulisi näkyviin kaikkia yrityksiä jotka asemaltaan lasketaan rakennuspalveluja myyviksi yrityksiksi, mutta varmasti ajan

kanssa suuri osa yrityksistä kävisi itsensä sinne lisäämässä. Rekisteri toisi varmasti hyötyä ja ajan säästöä, ja helpottaisi tilannetta, jossa laskuja kirjoitellaan toimistoaikojen ulkopuolella, sillä monissa pienissä yrityksissä yrittäjät työskentelevät kellonajasta riippumatta.

Toinen suuri ongelma, joka on aiheuttanut päänvaivaa sekä Suomessa että Ruotsissa, on tulkintaongelmat, mitkä koskevat tavaroiden ja palveluiden laskutusta, ja rakennuspalvelun määrittelyä. Mikä katsotaan tavaran myynniksi, mikä palvelun ja onko työn osuus riittävä, jotta materiaalien myynti lasketaan rakentamispalvelun myyntiin. Tämän kaltaisia pohdintoja yritykset joutuvat tekemään, jotta saisivat laskutettua oikein.

Ruotsissa yritykset ehdottivat, että tavarat ja palvelut laskutettaisiin eri laskuilla. Tämänkaltaisen menettely olisi aika suoraviivainen, mutta helpottaisi huomattavasti yritysten tulkintaongelmia, tavara olisi tavaraa ja palvelut palveluja, eli tavarat laskutettaisiin verollisina ja palvelut verottomina. Tämänkaltaisen menettely lisäisi ainakin jossain määrin yritysten työtä, sillä yhdestä työstä tulisi laskuttaa kahdella eri laskulla, ja ne pitäisi kirjata kirjanpitoon erikseen jne. Toisaalta tulkintavaikeudet vähenisivät huomattavasti.

Ruotsalaisten yritysten toinen ehdotus näihin tulkinta ongelmiin oli, että kaikki rakentamisan toiminta siirtyisi käänteisen arvonlisäveron piiriin. Tällainen menettely kuulostaa sinänsä hyvältä, sillä näin ei ainakaan tarvitsisi eritellä tavaroiden ja palveluiden myyntiä. Mutta tämänkaltaisen menettely koskisi myös pelkkiä materiaaleja myyviä yrityksiä ja olisi siten turhan laajaalainen uudistus, eikä keskittyisi enään siihen, miksi käänteinen arvonlisäveromenettely alunperin otettiin käyttöön.

Se, miksi käänteinen arvonlisäveromenettely alunperin otettiin käyttöön, tuntuu joskus unohtuvat yrityksiltä, tai sitten se ei ole heille kaikille vielä selvinnyt. Opinnäytetyötä varten tehdyissä haastatteluissa kävi ilmi, että osa yrityksistä ei ymmärrä uuden järjestelmän merkitystä, ja osa taas koki, että siitä ei ole mitään hyötyä. Usein tällaiset asiat vaikuttavat uuden järjestelmän kanssa työskentelyyn, ja uudet menetelmät voivat tuntua hankalammalta kuin ne oikeasti ovatkaan. Tämä pistää pohtimaan, että voisiko tiedottamista olla vielä enemmän. Auttaisiko, jos Verohallinto lähettäisi yrityksille tiedotteen, jossa kerrotaisiin käänteisen arvonlisäveromenettelyn käyttöönotosta ja saavutetuista eduista, eli siis jos lisäverotuloja on saavutettu ja harmaata taloutta on saatu vähennettyä järjestelmän avulla. Jos tiedotus tapahtuisi yrityksille suoraan, se vaikuttaisi näiden asenteisiin. Tämä voisi muuttaa yritysten asennetta uuteen järjestelmään ja näin ollen sen kanssa työskentely olisi mielekkäämpää.

Lähteet

Kirjalliset lähteet

Auranen, K. 2002. Arvonlisävero-opas. Helsinki; Talentum. Jyväskylä: Gummerrus.

Auranen, K & Tannila, E. 2011. Rakentamispalveluiden käänteinen arvonlisävero. Hämeenlinna; Kariston Kirjapaino Oy.

Heiskala, J. 2011. Rakennusliikkeen arvonlisävero-opas. Helsinki; Rakennusteollisuus RT ry.

Ossa, J. & Myrsky, M. 2008. Verotuksen perusteet. Helsinki: Talentum.

Sähköiset lähteet

HE 41/2010. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi arvonlisäverolain muuttamisesta ja arvonlisäverolain väliaikaisesta muuttamisesta. Viitattu 8.1.2012.
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100041>

Kilpailuvirasto 2008. Kilpailuviraston selvityksiä 1/2008. Rakennusalan markkinoiden toimivuus ongelma-alueita ja edistämisen mahdollisuuksia. Viitattu 14.1.2012
<http://www.kilpailuvirasto.fi/tiedostot/rakennusprojektin-loppuraportti.pdf>

Kvick, J. 2010. Rakennusalan käännetty arvonlisäverovelvollisuus - Ratkaisu harmaaseentalouteen? Lappeenrannan teknillinen yliopisto. Kauppatieteiden kandidaatin tutkinnon tutkielma. Viitattu 29.2.2012.
<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/73925/nbfi-fe201111285871.pdf?sequence=1>

Laskurit 2012. Arvonlisäveron laskeminen. Viitattu 1.1.2012.
<http://www.laskurit.fi/talous/arvonlisaveron-laskeminen/>

Opinnäytetyöpakki 2012. Haastattelumuodot. Viitattu 10.4.2012.
<http://193.167.122.14/Opari/ontTukiKeruuHaastattelu.aspx>

Rakennusteollisuus 2011. Kuittikauppa. Viitattu 21.12.2011.
<http://www.rakennusteollisuus.fi/RT/K%C3%A4%C3%A4nnetty+ALV/Kuittikauppa/A>

Rakennusteollisuus 2011. Rakennusalan laatu ja harmaa talous hallintaan. Viitattu 14.1.2012.
http://www.energia.fi/sites/default/files/dokumentit/ajankohtaista/lu_pipatti_20.5.rakennusalan_laatu_ja_harmaa_talous_hallintaan_2011_05_20.pdf B

Rakennusmarkkinat Suomessa. Rakennuslehti 20.4.2011. Viitattu 8.1.2012.
http://www.rakennuslehti.fi/tietoa/rakennusmarkkinat_suomessa/ a

Rakennusalan työllisyys. Rakennuslehti 20.4.2011. Viitattu 2.1.2012.
http://www.rakennuslehti.fi/tietoa/rakennusalan_tyollisyys/ b

Lättilä, H. 2012. Rakli: Päärakojen hintakilpailu kovaa. Rakennuslehti 22.3.2012. Viitattu 14.1.2012. <http://www.rakennuslehti.fi/uutiset/talous/20913.html> c

Santti, H. 2012. Rehellinen ei saa urakkaa. Talouselämä 13.7.2011. Viitattu 14.1.2012.
<http://www.talouselama.fi/uutiset/rakennusyrityksia+quotrehellinen+ei+saa+urakkaaquot/a654462>.

Tervetullut alv-uudistus. Turunsanomien 22.11.2009. Viitattu 29.2.2012.
<http://www.ts.fi/online/mielipiteet/paakirjoitus/90253.html>

Työelämä- ja markkinointiosasto. Tilaajavastuulain rakentamistoimintaa koskevat muutokset - työryhmän mietintö. Viitattu 14.1.2012.

http://www.tem.fi/files/31571/TEMraportti_31_2011.pdf

Verohallinto 2011. Arvonlisävero. Viitattu 25.11.2011. http://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Arvonlisaverotus A

Verohallinto 2011. Arvonlisäverotus. Viitattu 4.12.2011. http://www.vero.fi/fi-FI/Yritys_ja_yhteisoasiakkaat/Osakeyhtio_ja_osuuskunta/Arvonlisaverotus B

Verohallinto 2012. Rakennusalan käännetty verovelvollisuus 1.4.2011 alkaen. Viitattu 11.12.2011.18.2.2012. [http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Arvonlisaverotus/Rakennusalan_kaannetty_arvonlisaverovelvollisuus/Rakennusalan_kaannetty_arvonlisaverovelv\(12340\)#RakentamispalveluX](http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Arvonlisaverotus/Rakennusalan_kaannetty_arvonlisaverovelvollisuus/Rakennusalan_kaannetty_arvonlisaverovelv(12340)#RakentamispalveluX)

Verohallinto 2011. Arvonlisäverolain 33 a § :n mukainen oman käytön vero. Viitattu 25.12.2011. http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Arvonlisaverotus/Arvonlisaverolain_33_a_n_mukainen_oman_k%2810040%29 D

Verohallinto 2012. Arvonlisäverovelvollisen opas 2011. Viitattu 1.1.2012. http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Arvonlisaverotus/Aloittava_yritys/Arvonlisaverovelvollisen_opas_2011%2816309%29 E

Verohallinto 2011. Harmaa talous 2011. Viitattu 14.1.2012. <http://www.vero.fi/download/noname/%7BD37002D2-152F-4D2B-8EF0-348C4EBC7258%7D/6901> F

Verohallinto 2011. Rakennusalan harmaan talouden torjunta. Viitattu 14.1.2012. [http://vero.fi/fi-FI/Tietoa_Verohallinnosta/Rakennusalan_harmaan_talouden_torjunta\(18486\)](http://vero.fi/fi-FI/Tietoa_Verohallinnosta/Rakennusalan_harmaan_talouden_torjunta(18486)) G

Verohallinto 2012. Veronumero otetaan käyttöön vuonna 2012. Viitattu 14.1.2012. [http://www.vero.fi/fi-FI/Tietoa_Verohallinnosta/Veronumero_otetaan_kayttoon_vuoden_2012_\(18369\)](http://www.vero.fi/fi-FI/Tietoa_Verohallinnosta/Veronumero_otetaan_kayttoon_vuoden_2012_(18369)) H

Julkaisemattomat lähteet

Heiskala, J. 2012. Arvonlisävero asiantuntijan haastattelu 4.4.2012. Rakennusteollisuus.

Lomakehaastattelut 2012.

Liitteet

Liite 1. Haastattelun kysymyksiä yrityksille.....	31
Liite 2. Haastattelu kysymyksiä Jussi Heiskalalle.....	32
Liite 3. Haastattelujen vastauksia yrityksiltä.....	33
Liite 4. Jussi Heiskalan haastattelun vastauksia.....	36

Liite 1, Haastattelun kysymyksiä yrityksille

1. Onko käänteisen arvonlisämenetelmän vuoksi teidän yrityksessänne ilmennyt tulkintaongelmia?
2. Jos tulkintaongelmia on ilmennyt, millaisia ne ovat olleet?
3. Jos tulkinta ongelmia on ilmennyt niin kuinka paljon?
4. Miten ongelmat on ratkaistu?

5. Onko käänteisen arvonlisämenetelmän vuoksi syntynyt yrityksellenne merkittäviä hallinnollisia kustannuksia?

6. Jos on kuinka suuria?

7. Onko laskujen käsittely hidastunut?
8. Onko yrityksellenne aiheutunut käytännön ongelmia uuden järjestelmän vuoksi?
9. Jos ongelmia on ollut, millaisia ne ovat olleet?
10. Miten ongelmat ovat ratkaistu?
11. Onko käänteinen arvonlisämenettely aiheuttanut jotain muita ongelmia?
12. Mitä mieltä olette yleisesti käänteisestä arvonlisäveromenettelystä?

Liite 2, Haastattelu kysymyksiä Jussi Heiskalalle

Onko käänteinen arvonlisäverojärjestelmä lisännyt verotuloja tai parantanut kilpailukykyä alalla?

Onko käänteinen arvonlisäveromenettely vaikuttanut rakennusalaan niin kuin oli suunniteltu?

Onko verojärjestelmän muuttaminen oikea keino ehkäistä harmaata taloutta?

Jos ei, mikä olisi?

Onko menettelyn myötä ilmennyt uusia harmaan talouden tai talousrikollisuuden muotoja?

Onko uusi menetelmä aiheuttanut valvontaan liittyviä ongelmia?

Kuinka paljon uusi järjestelmä on aiheuttanut tulkintaan liittyviä ongelmia yrityksille?

Millaisia tulkinta ja rajanveto ongelmia on ilmennyt?

Miten ongelmat ovat ratkaistu?

Pystyykö millään tapaa helpottamaan tavaran ja palvelun myynnin eroa yrityksille?

Voiko ostajan statuksen määrittelyä helpottaa millään tapaa?

Onko ”elinkeinon harjoittaja, joka muutoin kuin satunnaisesti myy rakennuspalveluja” liian yleispätevä ilmaisu?

Kenelle käänteinen arvonlisäveromenettely on tuonut eniten ongelmia? Miksi?

Sujuiko käännettyyn verovelvollisuuteen siirtyminen ongelmitta?

Mitä olisi sinun mielestäsi pitänyt tehdä toisin?

Missä onnistuttiin?

Liite 3, Haastattelujen vastauksia yrityksiltä

YRITYS NRO 1

Vastaaja toimistosihiteeri

1. Tulkinta ongelmia on ilmennyt.
2. On ollut epäselvyyksiä koneiden laskutuksissa, esimerkiksi pelkkä kaivinkonetyö laskutetaan verottomana, mutta jos käytetään lisälaitetta koko työ onkin laskutettava verollisena.
3. Tulkinta ongelmat on silti ollut vähäisiä.
4. Ongelmat ovat ratkaistu yhteistyössä asiakkaan tai toimittajan kanssa.
5. Kovin suuria hallinnollisia kuluja ei ole syntynyt, muutama lasku on jouduttu uudelleen käsittelemään ja atk- ohjelmat on jouduttu päivittämään käännettyä arvonnäveroä varten.
6. ks
7. Laskujen käsittely on jonkin verran hidastunut, siirtymävaiheessa paljonkin. Nyt on saatu perustietoja päivitettyä asiakastietoihin ja toimittajatietoihin, ja se on helpottanut käsittelyä.
8. Käytännön ongelmia on syntynyt jonkin verran.
9. Ongelmana on ollut 23 % laskutettu alv.
10. Ongelmat ovat ratkaistu uudelleen laskutuksella. (Vie aikaa)
11. eos
12. Yleinen mielipide on, että olisi parempi jos käytössä olisi vain yksi menetelmä. Käänteisen arvonnäverojärjestelmän Merkitystä ja hyötyä ei ole ymmärretty.

YRITYS 2

TJ

1. Tulkinta ongelmia on ilmennyt.
2. Ongelmia on ollut laskutuksessa, esimerkiksi jos tarvikkeiden osuu on lähes sama kuin työn osuus niin miten laskutetaan? Tai miten laskutetaan koneen työ tunnit, kun se tekee käännetyarvonnäveronalaisia töitä ja verollisia töitä samalle tilaajalle? Yksi mieleenpainuva ongelma miestöissä oli, että kuin työmaalla loppui styrokksi ja työmieh lähti tuntiveloitteisesti sitä lisää hakemaan, niin katsotaanko tämä kuljetuspalveluksi vairakennuspalveluksi?

3. Tulkinta ongelmia ilmenee päivittäin. (Yrittäjän mielestä asentajan mukana työmaalla tulisi olla oppinut juristi joka päivä mukana, niin tämä voisi kirjata aina ylös mistä työstä on kyse)
4. Ongelmia on yritetty ratkoa yksin selvittelemällä ja verottajan avulla. Mutta verottaja ei osannut antaa esitettyihin kysymyksiin vastauksia.
5. Hallinnollisia kustannuksia on syntynyt, sillä atk-ohjelmistot on pitänyt uusia ja erilaisten sekaannusten vuoksi useita työtunteja on mennyt hukkaan.
6. Noin 1000 euroa.
7. Laskujen tekeminen on huomattavasti hidastunut.
8. Suuremmilta käytännön ongelmilta on välttytty osittain siksi, että pienessä yrityksessä toimitusjohtaja tietää kaikki tehdyt työt.
9. Ongelmat ovat lähinnä olleet väärin tehdyt laskut.
10. Asia on korjattu uudelleen laskuttamalla.
11. Työtä tehdään kellon ympäri joten, asioiden selvittely tiettyihin kellonaikoihin on hankalaa.
12. Yleinen mielipide käänteisestä arvonlisäverosta on negatiivinen. Yrittäjä ei ymmärrä sen tarkoitusta. Rakennusalalla pitäisi keskittyä pimääntyövoimaan ja ulkomaalaisiin työntekijöihin.

YRITYS 3

TJ

1. Tulkinta ongelmia on ilmennyt
2. Onko asennuksen osa riittävä jotta lasketaan rakennuspalveluksi, ja tilanteet jossa aliurakoitsijana käytetään toista aliurakoitsijaa.
3. Yksi tapaus neljästä aiheuttaa ongelmia.
4. Ongelmat ollaan ratkaistu soveltamalla ja maalaisjärkeä käyttämällä.
5. Hallinnollisia kuluja on syntynyt, kun ylimääräistä aikaa on mennyt selvityksiin.
6. -
7. Laskujen käsittely on hidastunut.

8. Käytännön ongelmia on ollut.
9. Ongelmia on ollut tietotekniikan kanssa ja laskuopissa.
10. Apua ongelmiin on saatu kirjanpitäjältä.
11. -
12. Uusi järjestelmä turhauttaa yrittäjää.

YRITYS 4

1. Tulkinta ongelmia on ollut
2. Ongelmia on ollut esimerkiksi myyntilaskuissa, lisä ja muutostöiden laskutuksessa
3. Ongelmia on ollut kuukausittain.
4. Ongelmat on selvitetty yhteistyössä vastapuolen kanssa.
5. Hallinnollisia kustannuksia on syntynyt menetetyn ajan ja koulutusten vuoksi.
6. Ei ole laskettu paljonko.
7. Laskujen käsittely on hidastunut, sillä kaikki laskut tulee tarkastaa huolella.
8. -
9. -
10. -
11. -
12. Järjestelmä aiheuttaa liikaa kustannuksia yrittäjälle, eikä poista ongelmaa.

Liite 4 Jussi Heiskalan haastattelun vastauksia

Rakennusteollisuus

Vastaaja Jussi Heiskala

Kysymys 1: Verohallinnon mukaan vielä ei ole näyttöä siitä, että käännetty arvonlisäverojärjestelmä olisi tuonut valtiolle lisätuloja. Tähän asti on vain arveluja siitä, että lisätuottoja on tullut. Meidän suorittaman kyselyn mukaan yli 50 prosenttia yrityksistä katsoo, että käännetty arvonlisäverojärjestelmä ei ole tuonut mitään hyötyjä. Vain noin 30 prosenttia yrityksistä katsoo, että harmaa talous on heikentynyt käännetyn johdosta. Valtion verotulojen kasvuun uskoo noin 20 prosenttia yrityksistä.

Kysymys 2: Meidän mielestämme käännetty arvonlisäverojärjestelmä ei ole oikea keino ehkäistä harmaata taloutta.

Meidän mielestämme esimerkiksi tänä vuonna voimaan tuleva veronumerojärjestelmä ja työmaatietojen sekä alihankkijalle maksettujen maksujen ilmoitusvelvollisuus ovat merkittävästi parempia keinoja torjua harmaata taloutta. Lisäksi tulevat Verohallinnon suorittamat valikoituun yritysjoukkoon kohdistetut tarkastukset, joiden on todettu tuovan tuloksia.

Kysymys 3: Vielä ei ole ilmennyt uusia harmaan talouden muotoja. Valvontaan liittyviä ongelmia on esiintynyt silloin, kun on ilmoitettu negatiivista arvonlisäveroa (palautettavaa). Tällöin joidenkin yritysten osalla on ollut vaikeuksia saada palautuksia ajoissa takaisin.

Kysymys 4: Alussa tulkintaongelmia oli paljon. Nyt uuden systeemin kanssa on opittu elämään ja tulkintaongelmia on vähemmän. Eniten tulkintaongelmia on aiheuttanut määrittely: "Mitkä rakentamispalvelut kuuluvat menettelyn piiriin". Seuraavaksi eniten ongelmia on aiheuttanut tilanne: "Miten menetellään, kun myydään samalla sekä tavaraa että palvelua, tai kahta eri palvelua (liittymäperiaate)

Ongelmat on pyritty ratkaisemaan ohjeistuksilla ja neuvonnalle sekä Verohallinnon ennakkopäätöksillä.

Tavaran ja palvelun myynnin ero joissakin rajatapauksissa on ongelmallinen, erityisesti esim. kun tavaran myyntiin liittyy vain vähän rakentamispalvelua tai tavara ja palvelu myydään eri laskulla, vaikka tavara käytetään palvelun suorittamisessa (esim. parketin myynti asennettuna).

Tätäkin ongelmaa on pyritty esimerkeillä ja ohjeistuksella helpottamaan.

Ostajan statuksen määrittelyä on vaikea helpottaa.

Kysymys 5: Yleensäkin käännetyin verojärjestelmän soveltaminen käytäntöön on vaikeaa johtuen muun muassa esimekisi satunnaisuuden määrittelystä. Lain soveltamisen kannalta mielestäni satunnaisuuden käsitettä ei voi tarkemmin tai suppeammin määritellä.

Kysymys 6: Käännetty arvonlisäverojärjestelmä on eniten tuonut ongelmia pienille rakennusalan aliurakoitsijoille, joilla ei ole useinkaan vaadittavaa tietämystä, miten käännetyssä järjestelmässä menetellään. Myös muille pienille yrityksille, jotka osaksi harjoittavat rakentamispalvelujen myyntiä, on tullut ongelmia.

Kysymys 7: Siirtyminen käännettyyn järjestelmään ei sujunut aivan ongelmitta. En osaa sanoa, mikä olisi pitänyt tehdä toisin. Me tiesimme, että ongelmia tulee ja siksi aloitimme jo hyvissä ajoin ennen lain voimaan tuloa mm. mittavan koulutusohjelman ja neuvontapalvelun netissä. Lisäksi teimme yhdessä Verohallinnon ja Valtiovarainministeriön kanssa perusohjeet Verohallinnon käyttöön. Mielestäni olemme onnistuneet suhteellisen hyvin, siksi, että ongelmia on koko ajan tullut vähemmän. Myös yritykset katsovat nyt, että yrityksillä ei juurikaan ole enää ongelmia.

